

תרבות ישראל: ספרות, מחשבה והיסטוריה

תשפ"א 2020-2021

סמסטר א'	סמסטר ב'	סמסטר קיץ	
יום ד' 21.10.20 – יום ד' 27.1.2021	יום ד' 3.3.2021 – יום ד' 16.6.2021	יום ד' 30.6.2021 – יום ד' 1.9.2021	
שפת ההומור 122.4073 ד"ר צפי זבה-אלרון	היסטוריה, חברה ומגדר בתפוצה היהודית ספרדית – שפה ותרבות הלאדינו 104.5538 ד"ר גילה הזר	קהילה לומדת ופדגוגיה של זהות: קריאה בטקסטים עבריים 104.5516 ד"ר אליזבת גולדוין	חיי נישואין ושאלת הארוס במודרניזם העברי 122.4143 ד"ר נטשה גורדינסקי
	במעגל החיים - ילדות, הורות ומוות בשירה הישראלית 122.4124, 122.4125 פרופ' רפי וייכרט	שאלות של זהות יהודית וישראלית בקולנוע הישראלי 116.9360 ד"ר נוגית אלטשולר	11:45-8:30
	בין גבולות - מגמות בחקר תרבות ישראל 104.5530, 104.5531 122.4059, 122.4058 פרופ' אייל בן אליהו ופרופ' דינה שטיין	(חלק מהשיעורים יתארכו עד השעה 17:15)	13:45-12:15
אמהות ולידה – יהדות ומגדר 104.5536 ד"ר שרה שבוט וד"ר רות קרא- איוונוב קניאל	הוא, אני ואנחנו - דימויים של גבריות ונשיות בפולקלור הציוני 122.3050 ד"ר חיה מילוא	קורס קמפוס ישראלי (5 ימי סיור)* 122.5050 ד"ר רות קרא-איוונוב קניאל	15:45-14:15
			19:45-16:15

*הקורסים כולם יתקיימו בימי רביעי, למעט קורס "קמפוס ישראלי" בהנחיית ד"ר רות קרא-איונוב קניאל, אשר יתקיים לאורך 5 ימים מחוץ לקמפוס. תאריכי הקורס יימסרו בתחילת השנה.

*4 הקורסים הצבועים אפור (בין גבולות, במעגל החיים, קהילה לומדת וקמפוס ישראלי) הם קורסי הליכה של התוכנית, ולא ניתן להמירם בקורסים אחרים. מלבדם, ניתן להחליף שניים מן הקורסים בתוכנית בקורסים אחרים הנלמדים בפקולטה. מי שלומד במסלול ב' (ללא תיזה), נדרש לבחור קורס נוסף מהקורסים הנלמדים בפקולטה כדי להשלים את לימודיו.

תמצית הקורסים

שפת ההומור, ד"ר צפי זכה-אלרון:

הקורס יתמקד בשאלות תרבותיות כוללות ומקומיות, כגון, מה מצחיק אותנו ומדוע אנחנו צוחקים? מה הם שורשי ההיסטוריים של ההומור היהודי, מי הוא "הבדחן" ומה היו תפקידיו? האם הבדיחה או הקריקטורה העברית בראשיתן שירתו את הלאומיות או חתרו תחתיה? מה בין "הומור יהודי" ל"הומור ישראלי"? כיצד ייצוגי גוף ומגדר בהומור המקומי משקפים שאלות ובעיות חברתיות? ומה בין ז'אנרים לפונקציות תרבותיות של טקסטים הומוריסטיים? שאלות אלו ואחרות יעלו ויבחנו תוך כדי בחינה וצפייה בטקסטים הומוריסטיים מסוגים והקשרים שונים – מן הספרות היהודית הקאנונית ומן הספרות העממית, מן הריטואלים של ה"פורים שפיל" וה"בדחן" ומן הציזבטים של הפלמ"ח, ומן הבדיחות, הקריקטורות והממים (Meme) הרווחים בזמננו.

היסטוריה, חברה ומגדר בתפוצה היהודית ספרדית – שפה ותרבות הלאדינו, ד"ר גילה הדר:

בקורס נעסוק בהיסטוריה חברתית, כלכלית תרבותית של היהודים הספרדים סביב אגן הים התיכון, מערב אירופה והאמריקות בדגש על מקומן ומעמדם של הנשים. מרחב: האימפריה העות'מאנית, צפון מרוקו, הולנד, והאיים הקריביים. זמן: מאות 15-20 מועטות הן העדויות של נשים אודות נשים ונשאלת השאלה האם ההיסטוריה והנרטיב הנשי כתובים בכלים אחרים? קריאה: נקרא את המקורות ההלכתיים, שירה וספרות קריאה מגדרית ונחפש את הקול החבו. נעסוק בקול ושתיקה, במרחבים נשיים של טהרה, טומאה וקדושה. נפגוש בנשות היום ויום ובנשים פורצות דרך כדונה גרציה, מורות באליאנס, סוחרות, נביאות, מהפכניות, חלוצות ולוחמות.

במעגל החיים – ילדות, הורות ומוות בשירה הישראלית, פרופ' רפי וייכרט:

שירים רבים עוסקים בתחנות הדרמטיות של הקיום האנושי: שמחת ההורות או התקווה להביא ילד לעולם, מחלה של היקרים לנו מכל ולבסוף מוות של קרובינו ואף שלנו. הקורס יתחקה אחרי התחנות השונות במעגל החיים כפי שהן מעוצבות בשירתם של יהודה עמיחי ודליה רביקוביץ, נתן זך וטוביה ריבנר, מאיר ויזלטיר ויונה וולך, רחל חלפי ורוני סומק ואחרים. חלק מהלימוד יהיה התנסות בכתיבת שירים בעקבות מה שעברנו בחיינו ומה שנלמד במהלך הקורס.

בין גבולות – מגמות בחקר תרבות ישראל, פרופ' אייל בן אליהו ופרופ' דינה שטיין:

ארון הספרים היהודי הוא מגוון ועשיר. בקורס זה נעסוק ביצירה היהודית לדורותיה ובמחקרה. נעשה זאת תוך בחינת מקומה של ארץ ישראל בתרבות היהודית למן המקרא דרך ספרות ימי הבית השני, ספרות ימי הביניים, ראשית העת החדשה ועד לספרות העברית המתחדשת. בכל שיעור נקרא יחד מקורות וננתח אותם על בסיס ספרות המחקר ומגמות המרכזיות במחקר ביחס לספרות זאת. בין החיבורים והמחברים שיידונו בקורס: ספר היובלים, מגילות מדבר יהודה, כתבי יוסף בן מתתיהו, ר' יהודה הלוי, הרמב"ם והרמב"ן. כתביו של משה מנדלסון והרב שמשון רפאל הירש. הרב יצחק הכהן קוק, כתבי א"ד גורדון ומגילת העצמאות.

אמהות ולידה – יהדות ומגדר, ד"ר רות קרא-איונוב קניאל וד"ר שרה כהן-שבוט:

הסמינר יתמקד בתפיסות של אימהות ולידה החל בעת העתיקה ועד לימינו אנו, מפרספקטיבה פמיניסטית ויהודית. במבוא של הקורס נדון במיקומה של האימהות בשיח המגדרי והפמיניסטי ובישומו בחקר מדעי היהדות. נדון בעמדה הביקורתית כלפי תפיסת "האם כאובייקט" כפי שבאה לידי ביטוי בהגותן של אדריאן רייץ, סימון דה-בבואר, ננסי צ'ודורו, שולמית פיירסטון, שרה לה צ'אנס והוגות פמיניסטיות נוספות. בחציו הראשון של הסמינר נתמקד בייצוגים של האם ובהבניית האמהות כמוסד וכחוויה בחקר מחשבת ישראל - ובפרט בספרות המקרא, המדרש והקבלה, במטרה להציע מבט חדש על סיפורי האמהות במקרא, במדרשי חז"ל ובמקורות מימי הביניים, ולבחון את ההשלכות הערכיות והתיאולוגיות של היחס המורכב לאמהות וללידה בתרבות ישראל. בעקבות כך, בחלקו השני של הקורס, נעסוק בלידה בפרספקטיבה פמיניסטית ופילוסופית ונדון בה כאירוע טרנסצנדנטי ואימננטי. נבחן את סוגיית "האלימות המיילדותית" והיחס אל הבושה והכאב בלידה.

הוא, אני ואנחנו - דימויים של גבריות ונשיות בפולקלור הציוני, ד"ר חיה מילוא:

הקורס עוסק בסוגיות של דימויים מגדריים כפי שהם משתקפים בפולקלור הציוני בחברה הארץ-ישראלית, מראשית המאה ה-20 ועד תקופת מלחמת העצמאות. מטרת הקורס היא לעמוד על האספקטים האידיאולוגיים שהשפיעו על עיצובן של התפיסות המגדריות באתוס הישראלי הציוני, ולדון באופנים שבהם החברה הציונית הבנתה את התפקידים השונים שיועדו לנשים וגברים, ועיצבה זהויות מגדריות דיכוטומיות והיררכיות.

בקורס נעסוק בחומרי פולקלור כמו שירים עממיים וסיפורים, ונתבונן התבוננות ביקורתית בדימויים חזותיים פופולאריים כמו כרזות תעמולה, פרסומות ו'שנות טובות', במטרה לעקוב אחר התפתחות הדימויים של 'הגבר' ו'האישה' הציונים 'האידיאליים' לאורך השנים. התבוננותנו בחומרים אלו תהיה ביקורתית במטרה לאפשר כינון של מבט חדש על תופעות יום-יומיות וכן כדי לאפשר ראייה אלטרנטיבית של החברה בישראל.

קהילה לומדת ופדגוגיה של זהות – קריאה בטקסטים עבריים, ד"ר אליזבט גולדוין:

בית מדרש הוא בית שבו לומדים ומתעצבים במסגרת של קהילה לומדת. הלימוד המדרשי מחבר את החומר הנלמד עם חייהם ושאלותיהם של הלומדות והלומדים. בקורס זה נחוה לימוד בית מדרשי וגם

נתבונן בעקרונות המכוננים של בית המדרש, כדי שפדגוגיה זו תכנס לארגז הכלים של המשתתפות והמשתתפים. נלמד טקסטים על לימוד וגם על קבוצה והדינמיקה שלה. חומרי הלימוד יכללו מקורות חז"ליים, והגות יהודית מודרנית וספרות עברית.

הסיפור התלמודי בתרבויות הישראליות והיהודיות העכשוויות, ד"ר משה לביא:

הספרות התלמודית והמדרשית התהוותה ונמסרה במהלך המאות הראשונות לספירה, והפכה לנדבך יסודי בתרבות היהודית מאז ועד עתה. הסיפור התלמודי הוא אחד המרכיבים החשובים ביצירה זו, והוא מציג בקצרה ובתמציתיות אפיזודות מעולמם של החכמים, המשקפות את עולם הרעיונות ואת המתחים התרבותיים של תקופתם. הסיפורים התלמודיים נלמדים ומסופרים מחדש במשך כאלף וחמש מאות שנים, ובעשורים האחרונים הם זכו לתחייה מחודשת כמקורות לעיון דיון ויצירה בחברות ישראליות בנות זמננו. במסגרת הקורס נתוודע למגוון סיפורים תלמודיים ולביצועים המחודשים והדיונים אודותם בספרות, ביצירה ההגותית והדתית, במוזיקה הפופולארית ובקולנוע, ואפילו בשיח הפוליטי. כך נלמד על האופנים שבהם זרמים ותפיסות אידיאולוגיות שונות משתמשים בסיפורים אלו ומפתחים את המורשת הרעיונית הגנוזה בהם.

חיי נישואין ושאלת הארוס במודרניזם העברי, ד"ר נטשה גורדינסקי:

הסמינר מתחקה אחר כינון שיח האהבה בפרוזה של יוצרים אשר נולדו בסוף מאה ה-19 והפכו למבשרי המודרניזם העברי. מתוך דיאלוג עם ספרות אירופית וכתגובה לתהליכי החילון של החברה היהודית במזרח אירופה, בקשו אורי ניסן גנסין, חיים יוסף ברנר, דבורה בארון ושמואל יוסף עגנון לבחון את מושג הארוס ביצירתם. לצד דיון בטקסטים נכיר גישות תיאורטיות בנות זמננו העוסקות באהבה בחיים ובספרות.

שאלות של זהות יהודית וישראלית בקולנוע הישראלי, ד"ר נוגית אלטשולר:

הקורס מבקש לתפור בין תולדות הקולנוע ותולדות עם ישראל, להעניק כלים להתבוננות ביצירות קולנועיות ולהבנה של הקשר ההדוק שבין היצירה האמנותית והרקע ההיסטורי-חברתי-כלכלי שבה נוצרה. במהלך הקורס נעסוק בתמות שונות שמציף הקולנוע, נבחן את הייצוגים המשתנים לאורך שנות קיומו של הקולנוע ונסה להאיר דרכם את הדילמות, ההתלבטויות והמאבקים הפנימיים של החברה היהודית והישראלית – במבט מבפנים ומבחוץ.

קורס קמפוס ישראלי (5 ימי סיוור), ד"ר רות קרא-איונוב קניאל:

במסגרת הקורס נערוך סדרת מפגשים עם אנשי חינוך, חוקרים, פעילים חברתיים, מנהיגים קהילתיים, הוגי דעות, יזמים חברתיים ואנשי רוח המבקשים להיענות לאתגריה העכשוויים של החברה הישראלית. ננוע ברחבי הארץ – באופן מעשי, על פי מגבלות המצב, או באופן וירטואלי; נגיע לצפון ולדרום, לעמק יזרעאל, לתל אביב, לבאר שבע, לירוחם ולירושלים. נדון במתחים ובזיקות שבין ציונות, דת ולאומיות, יהדות ודמוקרטיה, מפגשים בין חילוניים לדתיים, אשכנזים ומזרחים, שמאלנים וימנים. נעסוק בסוגיות המתמודדות עם יחסי ישראל והתפוצות, נעמוד על תפיסת המסורתיות בישראל, על היחס לרוחניות העכשווית לזרמיה, ונתייחס לממשקים בין עיון, הגות, מחקר, תרבות, חינוך, ויצירה.

קורסי השלמה, תולדות עם ישראל:

סמסטר א':

- כלים למחקר וכתובה היסטורית, ד"ר יהודית ברונשטיין (2 שש"ס)
- אוריינות מידע אקדמית לתלמידי תואר שני א', ד"ר מיכה פרי (2 שש"ס)
- מבוא לתקופת בית שני, פרופ' אייל בן אליהו (2 שש"ס)
- מבוא לתולדות היהודים בזמן החדש, ד"ר מרקוס זילבר (4 שש"ס)

סמסטר ב':

- מבוא למחשבת ישראל: מיסטיקה ופילוסופיה, ד"ר סדריק כהן סקלי וד"ר רות קרא-איוונוב קניאל (4 שש"ס)
- מבוא לתולדות היהודים בתקופת המשנה, ד"ר הלל ניומן (2 שש"ס)
- עיון בארון הספרים היהודי לתולדותיו: מחלוקות ופולמוסים בעם היהודי מהעת העתיקה ועד החדשה, ד"ר יונתן שגיב (4 שש"ס)

קורסי השלמה, ספרות:

- לקרוא סיפור, ד"ר צפי זבה-אלרן (2 שש"ס)